

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KAR
NYELVTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA
ALKALMAZOTT NYELVÉSZETI DOKTORI PROGRAM

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Papp Eszter

A magyar színnevek terminológiai elemzése

Témavezető:

Dr. Fóris Ágota, habilitált egyetemi docens

Pécs, 2012

1. Bevezetés

A színnevek a mindennapi nyelvhasználatban viszonylag gyakoriak, vizsgálatukkal évtizedek óta több tudományág foglalkozik, és mindegyik a maga területén úgy tartja, hogy a kérdést alaposan megvizsgálta és véglegesnek tekinthető eredményekre jutott.

Először is tisztázni kell, mi is a *szín*. Bár a színek mindennapi életünk szerves részét képezik, nagyon nehéz definiálni, hogy mi is a 'szín'. A *Magyar Szabvány* (MSz 9620) meghatározása szerint a szín „a látható sugárzásnak az a jellemzője, amelynek alapján a megfigyelő a látótér két azonos méretű, alakú és szerkezetű, egymáshoz csatlakozó része között különbséget tud tenni, és ezt a különbséget a megfigyelt sugárzások spektrális eloszlásának eltérése okozhatja” (Ábrahám 1998: 466). A *magyar nyelv értelmező szótára* is hasonló stílusú definíciót tartalmaz: a szín „a tárgyakkak, testeknek, jelenségeknek az a tulajdonsága, milyensége, amelyet a szemünkbe jutó fénysugarak hullámhossza és rezgésszáma szerint alakuló látási érzetként észlelünk” (ÉrtSz.). A szín három tulajdonságból adódik össze: némely szakkönyvek szóhasználatában ezek a *fényesség*, *árnyalat* és *telítettség* (pl. Sekuler–Blake 2000: 207), míg mások szerint *világosság*, *színezet* és *telítettség* (pl. Atkinson et al. 1994: 117).

2. Az értekezés célkitűzése, módszerei és forrásai

Az értekezés általános célja a magyar alapszínnevek vizsgálata különféle megközelítésekben. Az értekezés áttekinti a nemzetközi szakirodalomban fellelhető fontosabb kutatási irányokat, és bekapcsolja a magyar színnevek vizsgálatát ebbe a hatalmas és kiterjedt kutatási területbe. Továbbá igyekszik megválaszolni olyan régóta nyitott kérdéseket, mint például hány alapszínnev van a magyar nyelvben és melyek azok. A magyar nyelvű szakirodalom a színnevekkel kapcsolatos nagy számú kutatási terület közül csak kevéssel foglalkozik, ezek közül többet inkább csak említenek, és sok érdekes kérdéstről egyáltalán nem olvashatunk magyarul. A magyar alapszínnevek kérdésével – a nemzetközi szakirodalom bőségéhez képest – a magyar szakirodalomban kevesen foglalkoznak, és nincs tudomásom átfogó, ugyanakkor új eredményeket is felmutató monográfiáról magyar szerző tollából.

Konkrét célok

Konkrét célom a nemzetközi szakirodalomban fellelhető eredmények elemző, összehasonlító bemutatása után egyes nemzetközileg ismert eredmények és módszerek

alkalmazása a magyar nyelv alapszínneveire. Az értekezésben bemutatandó vizsgálatok célja:

- a releváns nemzetközi szakirodalom főbb gondolatmeneteinek összefoglalása, különös tekintettel azokra a kutatási irányzatokra, amelyek a magyar nyelvészeti irodalomban nem kaptak kellő visszhangot,
- a magyar alapszínnevekről fellelhető források részletes ismertetése, összevetése, eredményeik értékelése,
- a magyarban alapszínnevként szóba jöhető színnevek a több oldalról (lexikográfia, terminológia, korpusznyelvészet, lexikológia) történő vizsgálata
- a piros/vörös problémakör körüljárása,
- az „alapvetőség” kritériumainak vizsgálata,
- a magyar nyelv alapszínneveinek megállapítása.

Módszerek és források

Ezen egymásba fonódó kutatási célok konkrét kutatási feladatokhoz vezettek. A megfelelő kutatási módszereket Fóris (2008) kutatómódszertani könyvének segítségével találtam meg.

A kutatási terület szerteágazó volta miatt többféle, egymást kiegészítő módszert alkalmaztam. Vizsgálataim alapvetően leíró jellegű, részben elméleti, részben empirikus vizsgálatok.

A színnevekről szóló szakirodalom feltérképezéséhez nagy mennyiségű cikket, publikációt tekintettem át. A magyar alapszínnevek vizsgálatát a finnugor nyelvek kontextusából kezdtem, és ebből szűkítettem a nézőpontot a magyar nyelv alapszínneveire.

Olvasmányaim során sok olyan nyelvészeti publikációval találkoztam, amelyek a színnevek jelentéseit a szem különböző receptorainak érzékenységéből vezették le, és hullámhossz görbékkel támasztották alá érvelésüket. Mivel hiányos fiziológiai és fizikai ismereteim miatt gondjaim voltak az ilyen cikkek megértésével, előbb áttekinttem a színlátás mechanizmusát, majd egyetemi optika tankönyvekhez fordultam segítségért. Abban bízom, hogy az egzakt természettudományos leírásból kiderül számomra, hogy mi is pontosan a magyarázata a színek közötti hierarchiának és pontosan mik az egyes színek jellemzői.

Ehelyett felismertem, hogy egyrészt a szemben lévő csapok érzékenységből nem következik az elsődleges alapszínnek léte, másrészt az optikában nem ugyanazokat az árnyalatokat tekintik alapszínneknek, mint amit a nyelvészetben alapszínneveknek, ráadásul az egyes fizika tankönyvek is eltérő szóhasználatot alkalmaznak. Ezért elvégeztem a szakszövegek (fénytani, nyomdászati és kiadványszerkesztői szakkönyvek) terminológiai elemzését azzal a céllal, hogy kivonjam a fogalmak meghatározó jegyeit. Ez a kutatás nem hozott egyértelmű eredményt, így egyéb vizsgálati módszerekhez folyamodtam.

A lexikográfiai vizsgálatok forrásai egynyelvű magyar értelmező szótárak voltak. A rendelkezésre álló értelmező szótárakban (*A magyar nyelv értelmező szótára* (ÉrtSz. 1959-1962), a *Magyar értelmező kéziszótár* (ÉKSz.² 2003), és az *Értelmező szótár+* (ÉrtSz.+ 2007) kikerestem az alapszínnevekre vonatkozó definíciókat, és ezeket elemeztem tartalmuk szerint. Ezen kívül egy online elérhető magyar színszótárt is forrásként használtam.

A színnevek kvantitatív vizsgálatához egy hatalmas nemzetközi adatbázist, a World Color Surveyt (www.icsi.berkeley.edu_wcs_data.html) használtam forrásként, a korpusznyelvészeti elemzéshez pedig a *Magyar Nemzeti Szövegtár* volt a forrásom.

Az alapszínneveken túl tanulmányoztam egyéb magyar színneveket is. Ezeket esküvői magazinokból gyűjtöttem, amelyek különösen gazdag forrásnak bizonyultak. A kigyűjtött színneveket funkcionális-szemantikai és a morfológiai vizsgálatnak vettem alá.

A felhasznált tudományos művek adatait az *Irodalomban*, a szótárak és más lexikográfiai művek, valamint az egyéb források adatait a *Forrásokban* sorolom fel.

3. Az értekezés felépítése

Az értekezés nyolc fejezetből áll, ehhez kapcsolódik a *Tartalom*, a *Köszönetnyilvánítás*, az *Irodalom*, a *Források* jegyzéke és a *Függelék*.

Az első, bevezető fejezetben meghatározom a kutatás tárgyát, a témaválasztás okát, és bemutatom az értekezés felépítését.

A második fejezetben szakirodalmi áttekintést nyújtok: a színnevek vizsgálatának történetét, elméleti háttérét és néhány kutatási irányzatát mutatom be. Az értekezésben nem törekszem a teljes szakirodalom összefoglalására, hiszen lehetetlen volna a könyvtárnyi könyvet és publikációt bemutatni. Az alpművek feldolgozása után főként olyan altémákra koncentrálok, amelyek a magyar nyelvészeti publikációkból eddig méltatlanul kimaradtak.

Külön alfejezet foglalkozik a színlátás fiziológiai hátterével, a használatban lévő színskálákkal és színrendszerekkel. Megállapítottam, hogy a szemben lévő háromféle színérzékelő receptor érzékenységből nem következik az alapszínnevek lexikalizálásának sorrendje. E három csap ugyanis az 570, 535 és 445 nm hullámhosszú fényre érzékenyek, amelyek rendre a sárga, zöld és kék színtartományba esnek; és ezzel nem indokolható sem a piros színnév kiemelt helyzete; sem az, hogy sok magasabb stádiumú nyelvben a kék és a zöld színre nincs külön színnév. A színlátás kapcsán a szemben lévő csapokon túl legalább olyan fontos szerepe van az inger agyi feldolgozásának: az inger és végighalad az agy hierarchikus elrendezésű vizuális területein, és végül a látókéregbe jut, amelynek hat rétege van. Kimutatható az is, hogy az agy nyelvfeldolgozásért felelős területei aktívan részt vesznek a vizuális percepcióban, és az agy nem automatikusan dolgozza fel a szemből érkező ingereket (Tan et al. 2008).

Áttekintettem a nyelvi relativizmus elméletét különböző mértékben támogató eredményeket (pl.: Lenneberg 1971; Kay és Kempton 1984; Davies és Corbett 1997; Gilbert et al. 2006; Drivonikou et al. 2007; Tan et al. 2008; Kay et al. 2009) és az azt cáfoló, univerzalista eredményeket (Berlin és Kay 1969; Collier et al. 1976; Kay és McDaniel 1978; Rosch 2004; Kay és Regier 2003; Regier et al. 2005; Lindsey és Brown 2006) is. A képet tovább árnyalják a kulturális meghatározottság szemléletében született kutatási eredmények (McNeill 1972; Davies et al. 1992; Levinson 2001). Ezután rátérek a kategoriális percepció (Saunders–van Brakel 1997; Roberson et al. 2000; Davidoff 2001; Özgen és Davies 2002; Davidoff et al. 2007; Roberson és Hanley 2010) és a prototípuselmélet (Rosch 1978 és 2004; Heit és Barsalou 1996; Barsalou 1989; Wierzbicka 1990) releváns megállapításaira. Végül betekintést nyújtok a színnevek terén végzett pszicholingvisztikai vizsgálatokra: a Stroop hatás kutatására, és a színnevek elsajátításának vizsgálatára életkor és nem alapján (amelynek magyar kisgyermekekre történt alkalmazását lásd Gósy 1998).

A harmadik fejezetben ismertetem az értekezés célkitűzéseit, a vizsgálatok módszereit és forrásait. Az értekezés általános célja a magyar alapszínnevek vizsgálata különféle megközelítésekkel: terminológiai, lexikográfiai, korpusznyelvészeti és lexikológiai szempontból. Céлом a témakör alapos körüljárása, ezért hipotéziseket nem fogalmazok meg.

A negyedik fejezetben bemutatom a finnugor (udmurt, észt, finn, mordvin, cseremis) alapszínnevekről készült vizsgálatokat, majd a magyar alapszínnevek területén

végzett kutatásokat elemzem részletesen, különös tekintettel a *piros/vörös* színnevek problémájára (lásd pl. Csapodi 1899; Gárdonyi 1920; Kenedy 1921; Selényi 1948, MacLaury et al. 1997; Kiss–Forbes 2001).

Ha a színnév alapvető voltának Berlin–Kay (1969) által megszabott kritériumait a magyar nyelvre alkalmazzuk, több szerző (lásd pl. Kiefer 2005: 132; Kicsi 1990: 1144; Kicsi 1988: 460–461; Kiss 2004: 161; Kövecses–Benczes 2010: 34) is amellet foglalt állást, hogy a *rózsaszín* és a *narancssárga* nem alapszínnév a magyarban, mert nem monolexémikusak, ráadásul egy tárgy nevét tartalmazzák (narancs, ill. rózsa), ezzel rögtön két kritériumot is megszegnek. Mindkét színnévvel kapcsolatban további problémaként merülhet fel, hogy többféle változatban léteznek a nyelvben: *narancs*, *narancsszín*, *narancsszínű*, *narancssárga*, illetve *rózsaszín* és *rózsaszínű*. Néhány szerző (pl. Koski 1983; Crawford 1982; Uusküla 2007 és 2008) azonban azt javasolja, hogy a monolexémikus kritériumhoz való ragaszkodás nem megalapozott, mert az alapszínnév nem nyelvészeti, hanem pszichológiai fogalom, és ezért nem célszerű nyelvészeti alapon kizárni bizonyos színneveket a lehetséges alapszínnévek közül. Az értekezésben bemutatott vizsgálatok ezt a nézetet támasztják alá.

A *narancssárga* és *rózsaszín* terminusok bizonytalanságán túl nem teljesen egyértelmű az sem, hogy az angol *purple* színnévnek mi a magyar megfelelője: az optikában erre a színtartományra a *bíbor* és a *lila* színnév is használatos, sőt néha az *ibolya* is. A magyar nyelv ráadásul több forrás szerint (pl.: Berlin–Kay 1991: 95; Palmer 1981: 74–75; Taylor 1995: 14; Wierzbicka 1996: 317), egyedülálló a világon abból a szempontból, hogy két szót lexikalizált a PIROS tartományra. Mint azt Uusküla (2011) alapján bemutatom, ez egyrészt nem csak a magyar nyelvre jellemző (hanem a csehre is), másrészt nem tekinthető alapszínnévnek mind a két lexéma.

Az ötödik fejezetben a magyar színneveket vizsgálom terminológiai és lexikográfiai szempontból. Fénytani, nyomdászati és kiadványszerkesztői szakkönyvek segítségével kísérlem meg elvégezni az alapszínnévek terminológiai elemzését Fóris (2005) munkája alapján. Ez a vállalkozás nem a várt eredményt adta, mert a) a színnevek köznyelvi jelentése és használata nem mindig azonos a szaknyelvi jelentéssel és használattal; b) a különböző tudományterületek ugyanarra a színárnyalatra eltérő színneveket használhatnak; c) egy szakterületen belül, azaz az optika szóhasználatában is találunk eltéréseket a különböző szakkönyvek között. A színnevek szerepe a hétköznapi nyelvhasználatban tehát nem a színek fizikai tulajdonságain alapul. Természettudományos

szakszövegek alapján nem lehet ugyanis egyértelműen meghatározni az egyes színfogalmak meghatározó jegyeit. Másképpen megfogalmazva: a fénytán nem kezeli olyan egzakt módon a színeket, mint ahogyan azt bizonyos nyelvészeti publikációk (pl. Kay–McDaniel 1978) láttatják.

Ezután ismertetem a kvalitatív mérés és az etalon szerepét a magyar alapszínnevek egynyelvű értelmező szótárakban fellelhető definícióiban. Igazolom, hogy a szinterminusok definíciói kvalitatív mérések alapján kerültek megadásra. A vizsgált szótári definíciókban az etalont vagy a napfény spektrumával mérik össze, vagy hasonlittal, metaforával adják meg.

Végül, ebben a fejezetben ismertetek egy online adatbázist, a www.szinszotar.hu honlapot. Megvizsgálom a weboldalon található szótáron kívüli részeket, a magyar egynyelvű szótári részt, és a kétnyelvű szótárakat is. A *Színszótár-ABC* enciklopédikus jellegű, egynyelvű magyar anyag, amely betűrendben tartalmaz 950 színnevet és 80 árnyalatot, bőséges képi illusztrációval. A kétnyelvű szótárak kötött két angol–magyar szólistát, és egy-egy olasz–magyar, francia–magyar és német–magyar szólistát is találunk.

A hatodik fejezet tartalmazza a színnevek kvantitatív és korpuszalapú vizsgálatát. Bemutatom egy nagyszabású nemzetközi kutatóprogram – a World Color Survey – módszereit és eredményeit. A hatalmas mennyiségű felvett adat különféle statisztikai eljárásokra ad lehetőséget, ezek közül ismertetek néhányat (Kay és Regier 2003; Regier és munkatársai 2005; Lindsey és Brown 2006). Ezután a *Magyar Nemzeti Szövegtár* magyarországi alkorpuszában vizsgálom a magyar alapszínnevekről kinyerhető gyakorisági adatokat. Külön vizsgálom a *piros* és *vörös* színnevek gyakoriságát a műfajok szerinti alkorpuszokban, valamint az ezekkel a színnevekkel legtöbbször együtt előforduló főneveket.

A hetedik fejezetben ismertetek egy esküvői magazinokból gyűjtött saját minikorpuszt. A legtöbb terminust a *kék* kategóriában találtam, ezt mutatom be részletesen. Végül elvégzem a majdnem 200 színnév funkcionális-szemantikai és morfológiai vizsgálatát.

A nyolcadik fejezetben az értekezés eredményeit foglalom össze magyarul, a kilencedik fejezetben pedig idegen nyelvű összefoglalást nyújtok.

Az értekezést az *Irodalom*, a *Források* jegyzéke és a *Függelék* zárja.

4. Az értekezésben leírt vizsgálatok tudományos eredményei

1. Megállapítottam, hogy a színnevek jelentése nem vezethető vissza egyértelműen a látás fiziológiájára.
2. Elvégeztem a színfogalmak meghatározó jegyeinek vizsgálatát optikai, kiadványszerkesztő és nyomdászati szakszövegek alapján.
3. Igazoltam, hogy a színnevek hétköznapi nyelvhasználatban betöltött szerepe nem a fény fizikai tulajdonságaiból következik, mert a szakszövegek alapján nem voltak egyértelműen meghatározhatók a fogalmak meghatározó jegyei.
4. Megállapítottam, hogy az egynyelvű magyar szótárak a színterminusok definícióit kvalitatív mérések alapján adják meg: az etalont vagy a napfény spektrumával mérik össze, vagy hasonlittal, metaforával adják meg.
5. Összevettem a színnevek kutatásáról szóló nagyszámú publikációt, és megállapítottam, hogy ezek egymásnak konzekvensen ellentmondó következtetéseket vonnak le, mert az egymással szemben álló elméleti keretek mindegyikére számos bizonyíték kimutatható.
6. Rávilágítottam, hogy a nemzetközi szakirodalom bőségével szemben a magyar nyelv alapszínneveiről készített kutatások, publikációk száma viszonylag kevés.
7. Több szempont alapján elemeztem a magyar alapvető színnevekről publikált magyar és angol nyelvű írásokat.
8. Rámutattam a Berlin és Kay (1969) munkájában a magyar nyelvvel és a magyar adatközlővel kapcsolatos hibák sorozatára.
9. Elvégeztem a magyar alapszínnevek gyakoriságának vizsgálatát a *Magyar Nemzeti Szövegtárban*.
10. Külön vizsgáltam a *piros* és *vörös* színnevekkel leggyakrabban együtt járó főneveket, és ezen színnevek gyakoriságát az öt különböző műfaji alkorpuszban.
11. Kigyűjtöttem a színneveket esküvői divatlapokból, és elemeztem őket funkcionális-semanticai valamint morfológiai szempontból.
12. Összegyűjtöttem és értékeltem a *narancssárga* és *rózsaszín* terminusok alapszín besorolása ellen és mellett szóló érveket.
13. Összegyűjtöttem és értékeltem a *bíbor* és *lila* terminusok alapságára vonatkozó szempontokat.

14. Összegyűjtöttem és értékeltem a *piros* és *vörös* terminusok alapsága ellen és mellett szóló érveket.
15. Megállapítottam, hogy a magyarban Berlin és Kay (1969) eredeti (nyelvészeti) kritériumai alapján kilenc alapszínnev van: *fekete, fehér, piros, sárga, zöld, kék, barna, szürke* és *lila*.
16. Megállapítottam, hogy az alapszínnev nem nyelvészeti, hanem (kognitív) pszichológiai fogalom, így az alapszínnevekre vonatkozó négy kritérium közül a monolexémikus kitévelt el kell vetni, mert bizonyos nyelvekből indokolatlanul zár ki színneveket az alapszínnevek közül.
17. Megállapítottam, hogy a magyar nyelvben ebben a szemléletben 11 alapszínnev van: *fekete, fehér, piros, sárga, zöld, kék, barna, szürke, lila, narancssárga* és *rózsaszín*.

5. A tézisekhez felhasznált szakirodalom és források

Szakirodalom

- Atkinson, Rita L. – Atkinson, Richard C. – Smith, Edward E. – Bem, Daryl J. (1994): *Pszichológia*. Budapest Osiris Kiadó.
- Barsalou, Lawrence W. (1989): Intraconcept similarity and its implications for interconcept similarity. In: Vosniadou, Stella – Ortony, Andrew (eds.), *Similarity and analogical reasoning*. Cambridge: Cambridge University Press, 76–121.
- Berlin, Brent – Kay, Paul (1969): *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. Berkeley-Los Angeles: University of California Press. (Reprint 1991.)
- Collier, G. A. – Dorflinger, G. K. – Gulick, T. A. – Johnson, D. L. – McCorkle, C. – Meyer, M. A. – Wood, D. D. – Yip, L. (1976): Further evidence for the universal color categories. *Language* 52 (4), 884–890.
- Crawford, T. D. (1982): Defining „Basic Color Term”. *Anthropological Linguistics* 24 (3), 338–343.
- Csapodi István (1899): Vörös és piros. *Magyar Nyelvőr* 28, 201–204.
- Davidoff, Jules – Roberson, Debi – De Haan, M. – Davies, Ian R. L. (2007): *Colour categorisation in infants*. Report on ESRC grant R000223894.

<http://www.esrc.ac.uk/my-esrc/grants/R000223894/read>.

Hozzáférés:

2012.02.01.

- Davies, Ian R. L. – Corbett, Greville G. (1997): A cross-cultural study of colour grouping: Evidence for weak linguistic relativity. *British Journal of Psychology* 88, 493–517.
- Davies, Ian R. L. – Macdermid, C. – Corbett, Greville G. – Jerrett, D. – Jerrett, T. – McGurle, H. – Sowden, P. T. (1992): Color Terms in Setswana: A Linguistic and Perceptual Approach. *Linguistics* 30, 1065–1103.
- Drivonikou, G. V. – Kay, Paul – Regier, Terry – Ivry, Richard B. – Gilbert, Aubrey L. – Franklin, A. – Davies, Ian R. L. (2007): Further evidence that Whorfian effects are stronger in the right visual field than the left. *PNAS* 104, 1097–1102. <http://www.pnas.org/content/104/3/1097.full.pdf> Hozzáférés: 2011. 09. 24.
- Fóris Ágota (2005): *Hat terminológia lecke*. (Lexikográfia és terminológia kézikönyvek 1.) Pécs: Lexikográfia.
- Fóris Ágota (2008): *Kutatásról nyelvészeknek. Bevezetés a tudományos kutatás módszertanába*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Gárdonyi József (1920): Piros vagy vörös. *Magyar Nyelv* 16, 84–87.
- Gilbert, Aubrey L. – Regier, Terry – Kay, Paul – Ivry, Richard B. (2006): Whorf hypothesis is supported in the right visual field but not the left. *PNAS* 103, 489–494. <http://www.pnas.org/content/103/2/489.full.pdf>. Hozzáférés: 2011. 09. 24.
- Gósy Mária (1998): Színmegnevezések gyermekkorban és felnőttkorban. In: Lengyel Zsolt – Navracsics Judit (szerk.), *Alkalmazott Nyelvészeti Tanulmányok II*. Veszprém: Veszprémi Egyetem, 55–69.
- Heit, Evan – Barsalou, Lawrence W. (1996): The instantiation principle in natural categories. *Memory* 4, 413–451.
- Kay, Paul – Kempton, Willett (1984): What is the Sapir-Whorf hypothesis? *American Anthropologist* 86 (1), 65–79.
- Kay, Paul – McDaniel, Chad K. (1978): The linguistic significance of the meaning of basic color terms. *Language* 54 (3), 610–646.

- Kay, Paul – Regier, Terry – Gilbert, Aubrey L. – Ivry, Richard B. (2009): Lateralized Whorf: Language influences perceptual decision in the right visual field. In: Minett, James W. – Wang, William S-Y. (eds.), *Language, Evolution and the Brain*. City University of Hong Kong Press, 207–231.
- Kay, Paul – Regier, Terry (2003): Resolving the question of color naming universals. *PNAS* 100 (15) 9085–9089. www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.1532837100
Hozzáférés: 2009.06.07.
- Kenedy Géza (1921): Piros vagy vörös. *Magyar Nyelv* 17, 33–34.
- Kicsi Sándor András (1988): Az alapszínnevek lexikalizálásáról. *Magyar Nyelvőr* 112, 456–460.
- Kicsi Sándor András (1990): A magyar nyelv alapszínei. *Holmi* 12, 1142–1145
- Kiefer Ferenc (2005): Van-e magyar jelentéstan? *Magyar Nyelv* 101, 129–140.
- Kiss Gábor – Isabel Forbes (2001): Piros, vörös – red, rot, rouge. In: Gecső Tamás (szerk.), *Kontrasztív szemantikai kutatások*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 190–199.
- Kiss Gábor (2004): A piros, vörös és más színnevek használata a magyar nemzeti szövegtár alapján. In: Gecső Tamás (szerk.), *Variabilitás és nyelvhasználat. Segédkönyvek a Nyelvészet Tanulmányozásához* 34. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 160–165.
- Koski, Mauno (1983): *Värien nimitykset suomessa ja lähisukukielissä* [The names for colours in Finnish and closely-related languages]. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kövecses Zoltán – Benczes Réka (2010): *Kognitív nyelvészet*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Lenneberg, Eric H. (1971): Language and cognition. In: Steinberg, Danny D. – Leon A. Jakobovits (eds.), *Semantics: An Interdisciplinary Reader in Philosophy, Linguistics and Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press, 536–557.
- Levinson, Stephen C. (2001): Yéli Dnye and the theory of basic color terms. *Journal of Linguistic Anthropology* 10(1), 3–55.

- Lindsey, D. T. – Brown, A. M. (2006): Universality of color names. *PNAS* 103 (44) 16608–16613. www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.0607708103. Hozzáférés: 2009. 06. 14.
- MacLaury, Robert E. – Almási Judit – Kövecses Zoltán (1997): Hungarian Piros and Vörös: Color from points of view. *Semiotica* 114 (1/2), 67–81.
- McNeill, N. B. (1972): Colour and colour terminology. *Journal of Linguistics* 8, 21–33.
- Özgen, Emre – Davies, Ian R. L. (2002): Acquisition of categorical color perception: A perceptual learning approach to the linguistic relativity hypothesis. *Journal of Experimental Psychology: General* 131 (4), 477–493.
- Palmer, Frank Robert (1981): *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Regier, Terry – Kay, Paul – Cook, Richard S. (2005): Focal colors are universal after all. *PNAS* 102 (23), 8386–8391. www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.0503281102. Hozzáférés: 2009.06.07.
- Roberson, Debi – Davies, Ian R. L. – Davidoff, Jules (2000): Color Categories are not universal: Replications and new evidence from a stone-age culture. *Journal of Experimental Psychology: General* 129, 369–398.
- Roberson, Debi – Hanley, J. Richard (2010): Relatively speaking: An account of the relationship between language and thought in the color domain. In: B.C. Malt – P. Wolff (eds.), *Words and the mind: How words capture human experience*. New York: Oxford University Press, 183–198.
- Rosch, Eleanor (1978): Principles of categorization. In: Rosch, Eleanor – Lloyd, Barbara B. (eds.), *Cognition and Categorization*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 27–48.
- Rosch, Eleanor (2004): Egyetemes és kulturálisan specifikus jegyek az emberi kategorizációban. In: Pléh Csaba – Boross Ottilia (szerk.), *Bevezetés a pszichológiába*. Budapest: Osiris Kiadó, 379–403.
- Saunders, B. A. C. – van Brakel, J. (1997): Are there nontrivial constraints on colour categorization? *Behavioural and Brain Sciences* 20, 167–179.
- Sekuler, Robert – Blake, Randolph (2000): *Észlelés*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Selényi Pál (1948): Piros és veres. *Magyar Nyelvőr* 72, 12–14.

- Tan, Li Hai – Chan, Alice H. D. – Kay, Paul – Khong, Pek-Lan – Yip, Lawrence K. C. – Luke Kang-Kwong (2008): Language affects patterns of brain activation associated with perceptual decision. *PNAS* 105 (10), 4004–4009. <http://www.icsi.berkeley.edu/~kay/color.fMRI.pdf> Hozzáférés: 2011. 09. 20.
- Taylor, John R. (1995): *Linguistic categorization: Prototypes in linguistic theory*. 2nd edition. Oxford: Clarendon Press.
- Uusküla, Mari (2007): The Basic Colour Terms of Finnish. *SKY Journal of Linguistics* 20, 367–397.
- Uusküla, Mari (2008): *Basic colour terms in Finno-Ugric and Slavonic languages: Myths and facts*. Tartu: Tartu University Press.
- Uusküla, Mari (2011): Terms for red in Central Europe: An areal phenomenon in Hungarian and Czech. In: Biggam, Carole P. – Carole A. Hough – Christian J. Kay – David R. Simmons (eds.), *New Directions in Colour Studies*. Glasgow: John Benjamins Publishing Company, 147–156.
- Wierzbicka, Anna (1990): Prototypes Save: On the uses and abuses of the notion of “prototype” in linguistics and related fields. In: Tsohatzidis, Savas L. (ed.), *Meanings and Prototypes: Studies in Linguistic Categorization*. London: Routledge, 347–367.
- Wierzbicka, Anna (1996): *Semantics: Primes and Universals*. Oxford: Oxford University Press.

Források

- Ábrahám György (szerk.) (1998): *Optika*. Budapest: Panem-McGraw-Hill.
- ÉKSz.² = Pusztai F. (főszerk.) (2003): *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- ÉrtSz. = Bárczi Géza – Országh László (vezető szerk.), MTA Nyelvtudományi Intézete (1962): *A magyar nyelv értelmező szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- ÉrtSz.+ = Eöry V. (főszerk.) (2007): *Értelmező szótár+*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- MSz 9620 (Magyar Szabvány)
- www.icsi.berkeley.edu_wcs_data.html
- www.szinszotar.hu

6. Az értekezés témájához kapcsolódó publikációk és tudományos előadások

Publikációk

Tanulmányok

- B. Papp Eszter – Fóris Ágota (2008): Alapszín – alapszínnev. A fogalmak és a nyelvi jelek kapcsolatáról. In: Gecső Tamás – Sárdi Csilla (szerk.) *Jel és jelentés*. (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 83.) Székesfehérvár–Budapest: Kodolányi János Főiskola – Tinta Könyvkiadó, 123–128.
- B. Papp Eszter (2006): Néhány színnév terminológiai vizsgálata. In: Fóris Ágota – Pusztay János (szerk.) *Utak a terminológiához*. (Terminologia et Corpora – Supplementum 1) Szombathely: BDF, 7–25.
- B. Papp Eszter (2007): Az alapszínek és egyes színárnyalatok elnevezése és jelentése. In: Heltai Pál (szerk.) *Nyelvi modernizáció. Szaknyelv, fordítás, terminológia. MANYE Vol. 3.*, Pécs–Gödöllő: Szent István Egyetem, 784–789.
- B. Papp Eszter (2007): *Színnevek mint terminusok az esküvői divatlapokban*. In: Pusztay János (szerk.) *A magyar mint veszélyeztetett nyelv?* (Az Uralisztikai Tanszék kiadványai 12.) Szombathely: BDF, 65–77.
- B. Papp Eszter (2012): A corpus linguistic study of English and Hungarian basic colour terms. In: Karabalic, Vladimir – Varga, Melita Alexa – Pon, Leonard (eds.), *Discourse and Dialogue – Diskurs und Dialog*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 73–83.
- Fóris Ágota – B. Papp Eszter (2009): Etalonok a magyar szinterminusok meghatározásában. *Magyar Terminológia* 2 (2), 197–236.
- Fóris Ágota – B. Papp Eszter (2011): A terminológiai szabványosítás és harmonizáció a nyelvi jogok érvényesítésének szolgálatában. In: Hires-László Kornélia – Karmacs Zoltán – Márku Anita (szerk.), *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban. A 16. Élőnyelvi Konferencia előadásai*. Budapest–Beregszász: Tinta Könyvkiadó – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete, 429–433.
- Fóris Ágota, B. Papp Eszter, Bérces Emese, Czékmán Orsolya, Tamás Dóra (2008): Terminusok jelentésmegadása magyar szótárakban. In: Sárdi Csilla (szerk.)

Kommunikáció az információs technológia korszakában. A XVII. MANYE Kongresszus előadásai. Siófok. 2007. április 19–21. (A MANYE Kongresszusok előadásai 4.) Vol 4/1. Pécs–Siófok: MANYE – Kodolányi János Főiskola, 172–176.

Szerkesztett művek

- B. Papp Eszter (szerk.) (2010): *Magyar Terminológia 3* (1-2). Budapest: Akadémiai Kiadó, 312 p.
- B. Papp Eszter (szerk.) (2011): *Magyar Terminológia 4* (1-2). Budapest: Akadémiai Kiadó, 312 p.

Szakfordítás

- B. Papp Eszter (ford.), Christian Galinski – Reinhard Weissinger (2010): Terminológiai szabványosítás és fordítási szabványok. *Magyar Terminológia 3* (1), 8–20.
- B. Papp Eszter (ford.), Georgeta Ciobanu (2010): A terminológia Romániában. *Magyar Terminológia 3* (2), 127–143.
- B. Papp Eszter (ford.), Maria Teresa Cabré Castellví (2008): A terminológia elméletei. Leírás (deskripció), előírás (preskripció és magyarázat. *Magyar Terminológia 1* (1), 11–42. [Eredeti: M. Teresa Cabré Castellví 2003. Theories of terminology. Their description, prescription and explanation. *Terminology 9* (2), 163–200.]

Recenzió, konferenciabeszámoló

- B. Papp Eszter – Gaál Péter (2010): *Terminology 2010: Quality Matters* <http://www.nyest.hu/hirek/terminology-2010-quality-matters> (2010. december 10.)
- B. Papp Eszter – Tamás Dóra (2011): Fordítók és Tolmácsok Őszi konferenciája. *Magyar Terminológia 4* (2), 295–297.
- B. Papp Eszter (2005): Angol és amerikai kifejezések szótára. *Iskolakultúra 12*, 143–146.
- B. Papp Eszter (2006): Magyar közmondások orosz szemmel. *Iskolakultúra 6*, 131–133.
- B. Papp Eszter (2008): XVIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. MANYE – Balassi Intézet, Budapest, 2008. április 3–5. *Magyar Terminológia 1* (2), 305–308.
- B. Papp Eszter (2011): A szakfordítások lektorálása: Elmélet és gyakorlat. *Magyar Terminológia 4* (2), 269–274.
- B. Papp Eszter (2011): International conference: Training in Terminology. *Magyar Terminológia 4* (2), 299–304.

Czékmán, Orsolya; B. Papp, Eszter & Fischer, Márta (2008): Conference Report: “Current Trends in Terminology” – International Conference on Terminology. *Across Languages and Cultures* 9 (1) 131–137.

Papp Eszter (2005): Idegenszó-tár. *Iskolakultúra* 5, 127–130.

Előadások

B. Papp Eszter (2006): *Az alapszínek és egyes színárnyalatok elnevezése és jelentése*. Elhangzott a XVI. MANYE kongresszuson, 2006. április 10–12, Gödöllő.

B. Papp Eszter (2006): *Színnevek mint terminusok az esküvői divatlapokban*. Elhangzott ’A magyar mint veszélyeztetett nyelv’ című konferencián, 2006. november 9–10, Szombathely.

B. Papp Eszter (2007): *About a Hungarian Dictionary of Culture*. Elhangzott a ‘Current Trends in Terminology’ című nemzetközi konferencián, 2007. november 9–10, Szombathely.

B. Papp Eszter (2010): *A corpus linguistic study of English and Hungarian basic colour terms*. Elhangzott a ’Discourse and Dialogue Studies Between Theory, Research Methods, and Application’ című nemzetközi konferencián, 2010. május 20–22, Eszék, Horvátország.

B. Papp Eszter (2012): *Egy színnevekkel foglalkozó online adatbázis vizsgálata*. Elhangzott a XXII. MANYE kongresszuson, 2012. április 12–14, Szeged.

Fóris Ágota – B. Papp Eszter (2007): *Alapszín – alapszínnev. A fogalmak és a nyelvi jelek kapcsolatáról*. Elhangzott a ’Jel és jelentés’ című konferencián, Kodolányi János Főiskola, 2007. október 29–30, Budapest.

Fóris Ágota – B. Papp Eszter (2010): *A terminológiai szabványosítás és harmonizáció a nyelvi jogok érvényesítésének szolgálatában*. Elhangzott a 16. Élőnyelvi Konferencián, 2010. szeptember 15–18, Beregszász, Ukrajna.

Fóris Ágota, B. Papp Eszter, Bérces Emese, Czékmán Orsolya, Tamás Dóra (2007): *Terminusok jelentésmegadása magyar szótárakban*. Elhangzott a XVII. MANYE kongresszuson, 2007. április 19–21, Siófok.